

ЈОВАН ЦВИЈИЋ
(11. 10. 1865 – 16. 01. 1927.)

„Сумњам да има код нас много научних радника о којима се толико писало и говорило као о Јовану Цвијићу...Писали су о њему готово сви његови ученици и сарадници...О његовим радовима изражавали су мишљење инострани научници, географи, пре свега словенски, затим немачки и француски..." (Чубриловић, 2000).

Велики научник, географ, светски познат и признат, родио се у Лозници 11. 10. 1865. године, од мајке Марије и оца Тодора, трговца. Мајка Марија, рођена у селу Коренита близу манастира Трноше у области Јадар, имала је важну улогу у Цвијићевом животу.

Основну школу уписао је 1872. године у Лозници, а завршио је 1876. са једном изгубљеном годином због српско-турског рата (1876-1877). Прва два разреда гимназије похађао је у Лозници, а 1879. прелази у Шабац (у то време јак и развијен трговачки град) где завршава трећи и четврти разред гимназије. Након тога одлази у Београд где 1881. године уписује пети разред гимназије. Већ је тада говорио три језика: немачки, француски и енглески. Током свог школовања Цвијић је био напредан и дисциплинован ученик. Као такав, привлачио је пажњу професора, а највише професора географије Владимира Карића који је пресудно утицао на Цвијићево опредељење и одлуку да се доживотно бави географијом.

Наиме, Цвијић је желео да упише медицински факултет на неком страном универзитету (Београд тада није имао медицински факултет). Међутим општина Лозница није имала довољно средстава да му омогући школовање у иностранству па је Цвијић, на наговор професора Карића, 1884. године уписао географију у Београду, на Филозофском факултету, одсек Природно-математички. Факултет је завршио 1888. године.

Свој први научни рад објавио је 1887. године из географске терминологије поставивши тако основ тадашњој српско-хрватској географској научној терминологији.

Од почетка студирања био је заинтересован за физичку географију и красчија је проучавања касније продубио и бавио се њима целог живота.

Након завршеног факултета 1888. године постављен је за предавача у Другој гимназији у Београду, али у исто време упутио је молбу за стипендију на Универзитету у Бечу коју је добио 1889. године. То је био водећи европски универзитет, посебно у географским наукама. Професори су му, између осталих, били и чувени Албрехт Пенк и Едуард Сис.

За време студија Цвијић је доста путовао. Проучавајући крас, обишао је многе просторе бивших југословенских земаља и сакупио обиман материјал који му је послужио као основа за докторску тезу. **Докторат је одбранио 1892. године са темом "Das Karstphänomen"**, „дело које не застарева". (Чубриловић, 2000).

Исте године именован је за професора географије на Великој школи у Београду. Са Цвијићем, Географски завод (основан 1894.) постао је средиште научноистарживачког рада.

Године 1895., када је имао само 30 година, изабран је за дописног члана Академије наука у Београду. Четири године касније изабран је, и 1900. године проглашен, за редовног члана. Био је председник Академије од 1921. године до смрти.

Цвијић је дао велики допринос раду Велике школе и других установа чији је био члан. Међутим, био је превише уморан од великих напора и борби које је морао да води у немирном времену у Србији па је желео да промени радно место и оде на универзитет у Праг. Године 1903. именован је за редовног професора физичке географије на Карловом универзитету у Прагу, али је ипак отказао тај позив. Исте године у мају у Србији се десио мајски преврат када је династија Обреновић свргнута и тако су, дотле спутаване снаге, почеле да се позитивно развијају у свим правцима што се нарочито одразило на Велику школу и самог Јована Цвијића. Тада његов развој као научног радника добија пуни замаха.

Захваљујући Цвијићу, Велика школа у Београду 1905. године претворена је у универзитет. Сам Цвијић био је два пута ректор универзитета 1907/8. и 1919/20. школске године.

Научни рад Јована Цвијића

Врло је обимна литература о научним радовима Јована Цвијића, на српском језику и на страним језицима. Ретко је који научник код нас својим радовима тако привлачио пажњу неколико научних нараштаја, као што је случај са Цвијићем. (Чубриловић, 2000). Велики број радова показује да није штедео ни своје време нити своје знање које је оставило најбитнији печат на географију и њен развој у Србији.

При изради библиографије радова Јована Цвијића географи су радове поделили у неколико група: *карст, проучавање глацијалних појава на Балканском полуострву и суседним областима, данашња и стара језера Балканског полуострва и морфологија, тектоника и геологија*. Затим, долазе радови из *антропогеографије и етнологије Балканског полуострва* и на крају радови из *националних и етнографских питања*.

Поред свог огромног научног доприноса Јован Цвијић имао је велику улогу у политичком и друштвеном животу наше земље. Један од битнијих догађаја јесте Цвијићево учешће у одреживању граница на Мировној конференцији у Паризу 1919. године. (Територијални и национални захтев наше земље био у виду брошуре са картом коју је израдио Цвијић.)

Личност Јована Цвијића

Према описима савременика, Јован Цвијић је био нижег раста, округле главе и сивозелених очију. Остављао је утисак здравог, сталоженог и самосвесног господина. Међутим није било баш тако.

Од своје младости он је често бивао болестан, а касније је оболео од камена у жучи и срчане астме. Лечио се само кад је морао, а на погоршање његовог здравственог стања утицале су екскурзије на којима је „јео шта би нашао, а спавао где би стигао“ (Чубриловић, 2000). Без обзира на то, он се никада није жалио на болест и тегобе које она носи.

Као професор није био врстан предавач. Био је строг, али је увек помагао студентима у циљу образовања.

Цвијић се оженио тек у својој 47. години, супругом Љубицом, са којом није имао деце. Љубица је била образована, више од других жена тог доба. Заједно са Цвијићевом мајком, имала је велику и значајну улогу у његовом животу. Сачувала је Цвијићеве списе и захваљујући томе данас имамо потпунији увид у његов живот и научни рад.

Својим животом и научним радом Јован Цвијић је до данас остао непревазиђен узор српским географима. Његово име носе бројне школе, географске институције и улице. Споменик Јовану Цвијићу налази се у Београду у Студентском парку, испред зграде Филолошког факултета у којој се данас налазе Географски факултет и Српско географско друштво.

Најважнији радови Јована Цвијића

Радови о карсту

1. *Географска испитивања у области Кучаја*, Београд, 1893;
2. *Пећине и подземна хидрографија у источној Србији*, Београд, 1895;
3. *Извори, тресаве и водопади у источној Србији*, Београд 1896;
4. *Карстна поља западне Босне и Херцеговине*, Београд 1900;
5. *Die Karstpoljen. Morphologische u. Glaciale Studien aus Bosnien, der Hercegovina u. Montenegro, Wien, 1901;*
6. *Hidrographie souterraine et evolution morphologique du Karst, 1918;;*
7. *La geographie des terrains calcaires*, Београд, 1960.

Радови о глацијалним појавама

1. *Трагови старих глечера на Рили*, Београд, 1897
2. *Глацијалне и морфолошке студије о планинама Босне, Херцеговине и Црне Горе*, Београд, 1899;
3. *Нови резултати о глацијалној епоси Балканског полуострва*, Београд, 1902;
4. *Ледено доба у Проклетијама и околним планинама*, Београд, 1913;
5. *О снежаничкој и ледничкој ерозији*, Београд, 1922.

Радови о данашњим и старим језерима

1. *Језера Македоније, Старе Србије и Епира*, Београд, 1902;
2. *Језерска пластика Шумадије*, Београд, 1909;
3. *Живот дилувијалног Еордејског језера*, Београд, 1910.

Радови у овире геоморфологије

1. *Облик Балканског полуострва*, Загреб, 1899;
2. *Криптодепресије у Европи*, Београд, 1902;
3. *Структура и подела планина Балканског полуострва*, Београд;
4. *Ђердапске терасе*, Београд, 1922;
5. *Абразионе и флувијалне површи*, Београд, 1921;

6. *О инверсном рељефу*, Београд, 1922;
7. *Абразиона серија јадранске обале и епирогенетски покрети*, Београд, 1922;
8. *Флувијалне површи*, Београд, 1923;
9. ***Геоморфологија*, књ. I, Београд, 1924;**
10. ***Геоморфологија*, књ. II, Београд, 1926.**

Једно значајно дело везано за физичку и регионалну географију је ***Основи географије и геологије Старе Србије и Македоније***. Знаменито Цвијићево дело је и ***Балканско полуострво*, 1918**, штампано у Паризу на Француском језику.

Радови из антропогеографије и етнографије

1. ***Упутства за проучавање села у Србији и осталим српским земљама*, 1896;**
2. *Антропогеографски проблеми Балканског полуострва*, Београд, 1902;
3. *La Peninsule Balkanique, Geographie Humaine*, Paris, 1918;
4. ***Балканско полуострво и јужнословенске земље. Основе антропогеографије I*, Београд, 1922;**
5. ***Балканско полуострво и јужнословенске земље. Основе антропогеографије II*, Загреб, 1922;**
6. *Метанастазичка кретања, њихови узроци и последице*, Београд, 1922;
7. *Неколико проматрања о етнологији Македонских Словена*, Београд 1926;
8. *Etnographische Abgrenzung der Balkanvolker*, 1913.